

אחרי הכנות רבות, העלינו סוף-סוף לדיון את הצעת החוק הגדולה שלנו להנהגת נשואין וגירושין אזרחיים. קדמו לכך התייעצויות רבות בקרב הסיעות, ועוזעים בקרב מפלגת העבודה והמערך, ולבסוף החלטה רשמית שאסרה על חברי המערך להצביע בעד הצעתנו, אף שאחדים מהם הודיעו בפירוש שהם תומכים בה. נימקנו את הצעתנו כלהלן:

אורי אבנרי: כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. **אנו מציעים היום לנסות להנהיג במדינת ישראל נשואין וגירושין אזרחיים, ללא כל סייג.** איננו באים לשים עוד סלעי על האדמה הבלויה של הכפיה הדתית.

איננו באים לחפור חור קטן בחומת הסטאטוס קוו. כדי שכמה אזרחים יוכלו להתגנב דרכו, כמו עכברים. איננו באים למצוא מוצא רק ל"חריגים", כוהנים וגרושות, ממזרים, או קומץ אחר של אזרחים נרדפים. **אנו עומדים בשתי רגלינו על מגילת העצמי מאות של ישראל, על מגילת זכויות האדם של משפחת העמים, על חופש המצפון וחופש ההתקשרות.**

אנו באים ואומרים: זכות-יסוד אנושית היא לכל אדם — גבר ואשה — להיכנס לברית-הנשואין.

שום כוח בעולם אינו רשאי לשדוד מנכר רשאת את בחירת לבו. שום כוח בעולם אינו רשאי לשדוד מאשה להינשא לבחיר-ליבה.

כל צימצום של זכות זו, בשם כל אידיאולוגיה שהיא — גוענית, אתנית, דתית, לאומנית — נוגד את זכות האדם. החברה החופשית — כל חברה חופשית — בנוייה על זכויות-יסוד שאינן ניתנות לעירעור, וזכות-הנשואין היא אחת החשובות בהן.

מישטר המתכחש לכך, מכתים את עצמו כמישטר תיאוקראטי או אתנוקראטי — ושום מדיניות אידיאולוגית מימי מתולדות לא יפירו כתם זה.

אנו סיעה שהיא חופשית לומר את אשר על לבנו, באים בהצעה זו להציב דגל של עיר קרן צרוף.

אנו מציעים בזה חוק-נשואין שלם, מלא ומגובש, בו 23 סעיפים, שמטרתו היא להחליף כליל את כל החוק הקיים, ולבוא במקומו.

ואלה עקרונות הצעת-החוק: **כל נשואין במדינת-ישראל ייערכו בפני רשות אזרחית, בטכס אזרחי.**

• זוג דתי, המבקש זאת, יעבור בנוסף עליך טכס דתי של עדתו.

• כל ענייני הרישום יהיו בידי הרשות האזרחית. **כל ענייני הגירושין יהיו בידי בית-המישפט של המדינה.**

• זוג מתגרש שנישא בטכס דתי, יעבור נוסף על-כך טכס של גירושין דתיים, אם אחד מבני-הזוג רוצה בכך. הצעת-החוק דנה בכל פרטי הנישואין והגירושין. היא משווה את מעמד האשה למעמד הגבר, ומאפשרת גירושין בכל מיקרה ששני בני-הזוג רוצים בכך, או שקיימת סיבה מתאימה אחרת, כפי שפורט בהצעה.

ברור שהצעת-החוק זאת נובעת מתפיסתנו היסודית, המחייבת הפרדה גמורה בין הדת והמדינה, והיא מקבילה לחוקים הקיימים במתוכנות שבארצות העולם.

מה היה אומר הדצל?

איזו סיבה יכולה להיות נגד הנהגת נשואין אזרחיים בישראל? איזו סיבה, התואמת את רוח המאה העשרים? איזו סיבה, החורגת ממקס-ווימכר קואליציוני? איזו סיבה, התואמת את מהותה של מדינת-ישראל?

אתם אומרים, שהנישואין הדתיים דרושים כדי למנוע התבלבלות.

התבלבלות — בתוך מי? בתוך איזו אומה? בתוך האומה הנושבת בישראל?

אתם אומרים שיש לשמור על הסייגים, מפני שחלק

החופשי? האם יופעל גם הפעם מכש המשמעת הסיעתית והקואליציונית? היצביעו חברי-כנסת בניגוד לדעתם המוצהרת, הידועה לכל?

אנו פונים אל כל סיעות הבית להתיר בעניין זה חופש-הצבעה גמור.

יוד בנגוריון כתב לא מכבר: שארת נרי שואין אזרחיים במדינה, אינה שארת מפלגה זו או אחרת — אלא צורך לאומי גדול.

נסים אליעזר (ליט): ל מי הוא כתב זאת? **אורי אבנרי:** לצעירי ליברלים העצמאיים, אותם ליברלים עצמאיים שנמנעו מהם להגיש את הצעתם לכנסת, ושאינם חופשיים עכשיו להצביע לפי מצפונם בכנסת.

בנגוריון אמר שזהו צורך לאומי גדול.

אדוני היושב-ראש, בשם הצורך הלאומי הגדול הזה, אנו מציעים לקבד את הצעת-החוק.

• **שר-המישפטים סירב, כנראה, להופיע בעניין זה בשם הממשלה, ועל כן הופיע שר-הדתות.**

כדי להקל על אנשי מפ"ם ול"ע, לא תקף את הצעת-החוק בכנות, בגלל נימוקים דתיים-אידיאולוגיים, אלא הוסיף לכך כמה הערות-השמצה על ניסוח ההצעה.

זרח ורהפטיג: יש לי ותק בכנסת, היו כבר הרבה הצעות-חוק, אך מעטות הן הצעות-החוק מסוג ההצעה הזאת, שאני מוכרח ונאלץ להגדיר אותה כהצעה שיש בה כל-כך הרבה לעג להגיגון המשפטי, כל-כך זילזול בערכי-היסוד של קיומה של האומה היהודית, והייתי מוסיף: גם כל-כך הרבה זילזול בכבוד האשה, מצד אחד, ובכבוד האישי, הגבר, מצד שני.

אני מצטער לומר זאת, אבל אם חברי-הכנסת אבנרי כבר טרח וכתב הצעת-חוק — מדוע לא תתייעץ עם מומרי חיים במיקצוע, על-מנת שתכתב הצעת-חוק שיש לה לפחות פנים וצורה של הצעת-חוק, ולא הצעת-לעג?

מנחם רידי (גח"ל): דווקא יש לו יועץ מומחה — עורך-דין אמנון זכרונאי. **אורי אבנרי:** ואז, כבוד השר, היית בוודאי מקבל את הצעת-החוק!

לא עניית לחשמצות, אלא סיכמתי את הדיון בצור רח עניינית ככל האפשר, עם טיפה של אימוניה: אורי אבנרי: איני רוצה להתווכח עם כבוד השר על הגיון מישפטי.

אילו כבוד השר היה אומר שהוא מסכים עקרונתית להצעה, אבל עניינים מישפטיים מסויימים אינם נראים לו, כמישפטן, הייתי מציע שמישפטן מעולה כמו השר זרח ורהפטיג יגיה את ההצעה, יתקן את הדברים שאינם נראים לו מבחינה מישפטית — ואז, בהסכמת המפד"ל, היינו מעבירים את ההצעה לדיון בוועדה, עם כל הכבוד, אדוני הו"ר, אין בדברים האלה של השר שום ממש.

אולי הייתי צריך לתבוע את עלבונו של אמנון זכרונאי היועץ המישפטי של סיעתנו, שהוא אחד המישפטים הר מעולים בבית הזה, ושניסח את הצעת-החוק. אבל אני יכול להתלות באילנות עוד יותר גבוהים, ולומר שה צעת-חוק זו מבוססת על החוקים הקיימים במתקנות שבמדינות העולם. אני מניח שהשר זרח ורהפטיג היה פוסל, בשם ההגיון המישפטי הצרוף, גם את החוקים הר קיימים בארצות אירופה ואמריקה.

אדוני היושב-ראש, כל נרמה את עצמנו. אנו יודעים מהי המציאות הפוליטית בארץ. אף לרגע קט לא היתה לי האשלייה שהצעת-החוק זו תעבור היום בכנסת.

אנו מעלים הצעת-חוק זו — והצעות-חוק אחרות מי סוג זה, כדי להסביר לציבור שדבר זה ניתן; וכדי להפגין בפני הציבור, שרבים מחברי-הכנסת, ואולי רוב חברי-הכנסת הנוכחים כאן, הם בבחינת אנוסים הנאלצים להצביע נגד הכרתם ודעתם המוצהרת הידועה לכל.

אין לי שמץ של ספק שחוק זה יתקבל במדינה בימינו, אם לא היום — מחר, ואם לא מחר — מהרתיים.

בהצבעה לא היו כימעת המתעות. רק אנשי רק"מ היו הצביעו עימנו. 40 חקואליציה וגח"ל הצביעו נגד. שני אנשי מפ"ם (דוב זכין וחייקה גרוסמן) נמנעו, יחד עם יגאל הורוביץ (ע"מ) ומאיר אבינורה. עדה פיינברג-סירני (אח"ע לשעבר) שבה ולא

אין לי שמץ של ספק שחוק זה יתקבל במדינה בימינו, אם לא היום — מחר, ואם לא מחר — מהרתיים.

אין זה סוד, שכמעט בכל מפלגות הכנסת חלוקות הדעות לגבי שאלת הנישואין האזרחיים. האם תישלל זכותם של חברי-הכנסת להצביע בעניין זה על פי מצפונם

כל אדם זכאי להתחתן!

המצב הקיים במדינת-ישראל הוא בושה וחרפה מבחינה מוסרית, ואבסורד מבחינה מישפטית.

מבחינה מוסרית, נשללת זכותו של כל אורח להיר נשא בטכס שהוא בוחר בו. נשללת זכותם של אזרחים רבים לבנות מישפחה ולהקים בית עם אהובי ליבם, ויש אזרחים — כמו הממזרים — שאינם יכולים למעשה להינשא בכלל.

איזה מישטר הוא זה, המונע מיודניו של סגן-ארוח בני שריט להינשא כבוד היום כארץ, בבחירת ליבם? איזה מישטר הוא זה, הגוזר על חיילי צה"ל, שחירפו את נפשם למען המדינה, שלא לכוף בכרית-נשואין?

מבחינה מישפטית, האבסורד זועק לשמיים. שופט בית-המישפט העליון נאלץ לנסוע לאמריקה ולהתחמק מחוקי מדינתו, כדי לשאת את האשה שאהב.

מאות אזרחים נוסעים מדי שנה לחו"ל, כדי להינשא שם, עשרות, ואולי מאות, כבר נישאו בדואר, במה שמכונה "נשואי מכסיקו" — גם כשלא הפריע דבר לנשואיהם בארץ. הם פשוט לא רצו לעשות שקר בנפשם.

נשואין אזרחיים לכל!

ויכוחי השכונות האחרונים הוכיחו כי אין כאן מקום לדפשות, ושום טכסים של הסדר חלקי לא יצדקו.

שתי חברות-כנסת של המערך רצו להגיש הצעה שתאפשר נשואין אזרחיים בצורה כלשהי — אך העובר נקטל על-ידי הפלה מלאכותית בחדר-הניתוח של המערך, עוד בטרם לידה.

חברי-כנסת של סיעת הליברלים העצמאיים רצה להגיש הצעת-חוק לפתיחת פתח קטנטן, חלקיק של הסדר חלקי — אך גם שיו נסתם בשם הוד קדושתו. הסטאטוס-קוו הקואליציוני.

קריאות: גם זאת היתה הפלה מלאכותית? **אורי אבנרי:** כן, עוד הפלה מלאכותית. **קריאות מסופספי המפד"ל:** אתה נגד הפלות מלאכותיות? **השר זרח ורהפטיג:** הרי אתה בעד הפלות מלאכותיות? **אורי אבנרי:** אני נגד הפלות מלאכותיות כאלה!

אבל לא זה השיקול שצריך להכריע. **אנו מציעים בפני הכנסת עיקרון מצפוני פשוט, ואנו מבקשים את הכנסת להכריע על פי שיקוליה מצפוני.** אין זה סוד, שכמעט בכל מפלגות הכנסת חלוקות הדעות לגבי שאלת הנישואין האזרחיים. האם תישלל זכותם של חברי-הכנסת להצביע בעניין זה על פי מצפונם